

DE ZILVER HISTOGRAAF SCHOONHOVEN

OVER DE DUIZEND MEESTERS, HUN WERK EN HUN STAD

Zilver Histograaf
Schoonhoven

Navigeren

Klik op auteur en/of titel: naar de pagina.

Klik op [sept. | afl. 3](#) terug naar inhoudsopgave.

Bij de Cover

Wapen en helmteken (cimier) van de heren Visconti, hertogen van Milaan.

Cicéron, *De natura deorum*,
(Cicero, 'Over de aard der goden').
Pavie of Milaan,
circa 1400-1402.

Paris BnF, Ms. latin 6340, folio II verso.
M. Pastoureau, *L'art heraldique au Moyen age* (Paris 2009) 208, afb. 83.
KB, Den Haag.
Met dank aan Ton van Velsen

103	Inhoudsopgave	Jaargang 6, aflevering 3, sept. 2026
104	Redactie	Dat mag ook wel 's gezegd worden
105	Vrienden van Dick	In Memoriam Dick van de Lagemaat, goud- en zilversmid (1946-2026)
108	Rene Kappers	Jaarletters, stadstekens, Biscione's en Barent van Milanen Schoonhovense stukken, 17de eeuw, een <i>update</i>
118	Ferry Mol	Willem Vergeer. Galerij der Meesters
119	Rene Kappers	Zilveren dozen van Andries van Oosterhout, dl. 2 Meesterteken "O": de Wassenaar van de familie Van Oosterhout
121	Rene Kappers	Op de Jacobakraag: Aapjes of eekhoorns ?
123	Redactie	Colofon
124	Sponsors	Panorama van de Zilverstad

Dat mag ook wel 's gezegd worden

voorwoord

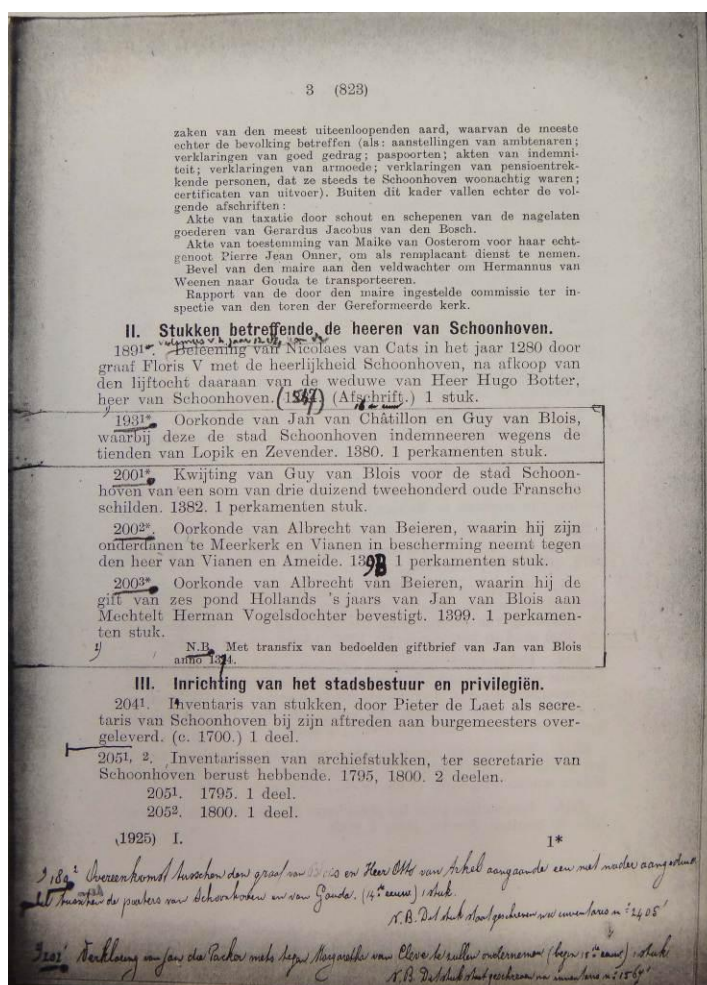
Redactie

In 2000, vijftientwintig jaar geleden, was een verzuchting in het slot van het artikel van Tim Graas en Gemke Jager (zie pag. 108) over het oudste zilver van Schoonhoven: 'Het oud archief van de stad Schoonhoven is nog onvoldoende ontsloten en zal wellicht nog namen, data en vermeldingen van opdrachten en betalingen opleveren.'

Op dat punt -ontsluiting- is echt vooruitgang geboekt. Nadat het stof van de fusie en de verhuizing in 2004 uit de Koestraat naar Gouda was neergedaald, werd er uitgepakt en aangepakt. De inventaris van het archief van Schoonhoven van archivaris Reyneck Leysius uit 1918, met het supplement van archivaris Lugard jr. uit 1925 (!), werd eindelijk weggegooid. Maar bovengenoemde onderzoekers hadden het in 2000 hier nog mee moeten doen (afb. 1).

Sinds 2009 is er een nieuw *up-to-the-standards* Inventaris. Beter nog: sinds een tijdje online te raadplegen, en om stukken aan te vragen. En klap op de vuurpijl: dankzij de migratie naar een nieuw collectiebeheersysteem in het Archief zijn er in toenemende mate mogelijkheden om digitale beelden te koppelen aan de archiefstukken en deze eenvoudig via de website van SAMH beschikbaar te krijgen. Voor jouw onderzoek, thuis, en in je luie stoel. Hulde aan het Streekarchief Midden Holland in Gouda. Dat mag ook wel 's gezegd worden.

Afb. 1
Bladzijde uit de
Inventaris van het Oud
Archief Schoonhoven
zoals dat tot 2009
gebruikt moest worden.
Het handschrift onder, en
de verbeteringen in de
gedrukte tekst zijn van
Gerh. J. Lugard jr.,
Gemeentearchivaris van
Schoonhoven,
(in deeltijd)
van 1924 tot 1968.

In Memoriam

Dick van de Lagemaat, goud- en zilversmid (1946-2026)

Op 11 februari 2026 is Dick van de Lagemaat op 79-jarige leeftijd overleden. Dick was een inspirerend en bijzonder mens, creatief, initiatiefrijk en ook zakenman. Als geboren en getogen Schoonhovenaar (2 mei 1946) met een vader die één van de laatste Nederlandse zandgieters in het zilver was, is het niet verwonderlijk dat Dick in het edelsmidsvak terecht kwam.

Op de LTS in Schoonhoven werd hij eerst opgeleid tot plaatwerker en Dick begon al jong te werken op een scheepswerf. De praktijk viel hem snel tegen en zodra dat kon ging hij in militaire dienst. Na zijn diensttijd kreeg hij de mogelijkheid om opgeleid te worden tot reliëf-graveur bij de Schoonhovense Zilverfabriek H.Hooijkaas. In de avonden volgde hij de opleiding tot graveur aan de Vakschool in Schoonhoven. Daar bleek hij een groot talent en werd een van de beste graveurs met de meest bijzondere vakkennis die men zich kan indenken. Zo deed hij niet alleen het vlak-, diep- en reliëf graveren maar was hij ook een meester in het stempel maken. Simpel gezegd is dat een techniek waar het graveren zo diep gaat dat je er pers- of kapmallen mee kan maken. Deze techniek heeft hij in zijn hele leven gebruikt en uiteindelijk ook om mallen te maken toen hij in latere jaren zich alleen nog bezig hield met het maken van sieraden. Maar dit alles deed onvoldoende recht aan zijn wens tot zelfstandigheid, eigen initiatief, creativiteit en zijn aangeboren gevoel voor zakelijkheid.

Zelfstandig ondernemer

Begin jaren zeventig begon hij een eigen bedrijf. Samen met een compagnon kocht hij sieraden in Thailand en liet zijn eigen ontwerpen daar ook fabriceren. In zijn Schoonhovense atelier produceerde hij met zijn personeel mee aan de productie. Ondanks dat hij zelf nooit de opleiding tot edelsmid gedaan had werd in 1976 zijn meesterteken officieel geregistreerd 'Return Alpha' (zie afbeelding onder). Het bedrijf werd in 1979 een echte groothandel met twee vertegenwoordigers in vaste dienst die door heel Nederland reisden en overal klanten maakten. Daarnaast had Dick een vaste stand op de Jaarbeurs in Utrecht waar hij dan ook iedere beurs-maandag te vinden was.

Een winkel

Dick kreeg een relatie die het leuk vond een winkel te beginnen. In de Lopikerstraat werd midden jaren 1970 'Het Flatertje' geopend. Het was genoemd naar Guust Flater de stripfiguur. Enkele jaren later had hij een tweede winkel, 'La Belle', in de Damstraat in Amsterdam.

Erotische sieraden

In de jaren 1990 ging Dick zich meer concentreren op bijzondere erotische sieraden. In principe konden zijn sieraden zonder piercing gedragen worden. Dat was een unieke vinding van hem. Hij merkte dat zijn creativiteit de boventoon ging voeren en voelde zich daar uitermate goed bij. Halverwege de negentiger jaren stopte hij dan ook met alle andere activiteiten en startte een Galerie met atelier in de Koestraat in Schoonhoven.

De groei van een uitgebreid assortiment

Van de Lagemaat startte met de serie 'Klimop' en breidde dat al snel uit met onder andere de series het 'Vlies', 'Dolfijn', 'Justitie', 'Celtic' en tientallen andere. Naast de Galerie in Schoonhoven had hij nog steeds zijn vaste stand op de Utrechtse Jaarbeurs en stond verder nationaal en internationaal op erotische beurzen.

Internet

Zijn zaak liep prima maar toen het digitale tijdperk begon en internet een steeds bredere vlucht nam zag Dick van de Lagemaat direct de oneindige mogelijkheden van dit medium. Hij verdiepte zich in de digitale wereld en bouwde zelf een webshop. Rond 2000 stopte hij met de stand op de Jaarbeurs maar bleef wel deelnemen aan de erotische beurzen. Internet en webshop versterkten zijn naam in deze bijzondere markt.

In verhouding tot het verleden waren dit rustige tijden; voor Dick zo nu en dan wat al te rustig. Daardoor ontstonden er ideeën en nam hij initiatieven die vaak grote gevolgen hadden zoals de Noviteitenshow en de Nacht van het Zilver.

Noviteitenshow op de Nationale Zilverdag

Een kleine groep onder aanvoering van de Schoonhovense VVV startte als 'Zilvermarkt' in 1985 op de Dam. Het was een kleinschalig evenement op 2e Pinksterdag waar de edelsmeden in de buitenlucht op kramen hun werk aanboden. De 'Zilvermarkt' groeide via 'Zilverdag' tot 'Nationale Zilverdag'. Begin jaren 1990 voegde Dick zich bij het bestuur met voorzitter Wim Mazurel. Naast zijn eigen deelname in de Koestraat startte Van de Lagemaat 'De Noviteitenshow' waar iedereen aan kon deelnemen. De bedoeling was om op de Zilverdag 'noviteiten' in je assortiment ten toon te stellen op een centrale plaats en door het publiek te laten beoordelen. Het werd een groot succes en mondde na verloop van tijd uit in de 'Silver Challenge'. Ook in jubileumjaar 2026, 40 jaar Zilverdag, werden inzendingen in de Hoge Vierschaar aan het publiek getoond ter beoordeling. Dick mocht het helaas niet meer meemaken.

De Nacht van het Zilver

Samen met een goede vriend bracht Dick van de Lagemaat het concept 'Nacht van het Zilver' tot leven. 'De Nacht' werd (en wordt) kort voor 'de feestdagen' aan het einde van het jaar gehouden. De edelsmeden nodigden hierbij hun eigen klanten en relaties uit die in de 'Nacht van het Zilver' rondgeleid werden door fakkeldragers langs alle ateliers en werkplaatsen die open waren. Er kwam een officiële Nachtburgemeester die een ambtsketting droeg en nog steeds draagt, met schakels die door de diverse edelsmeden gemaakt zijn. De 'Nacht van het Zilver' werd een succes en wordt tot op de Nacht van nu nog steeds gehouden en beleefde inmiddels zijn derde lustrum.

De Ambtsketen Gemeente Krimpenerwaard: een Meesterstuk

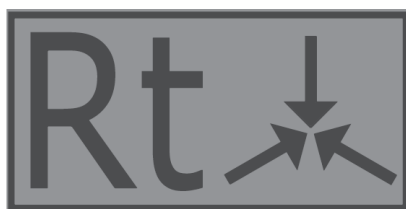
In 2015 werden vijf gemeenten met elf woonkernen, waaronder Schoonhoven, samengevoegd tot de gemeente 'Krimpenerwaard'. Er moest een nieuwe ambtsketting voor de nieuwe burgemeester komen en de gemeenteraad vroeg aan het Gilde of zij dat konden leveren. Dick stelde toen voor hier een ontwerpwedstrijd voor te organiseren. Het idee werd toegejuicht en er kwam een groot aantal ontwerpen bij de gemeenteraad binnen. De definitieve keuze van de Raad viel uiteindelijk op het ontwerp van Dick. Het was een hele eer maar diep in zijn hart vond hij het eigenlijk heel moeilijk dat hij, als degene die de wedstrijd had voorgesteld, gewonnen had. Bij de vervaardiging van dit bijzonder fraaie ontwerp van de nieuwe ambtsketen betrok Dick dan ook diverse collega's bij de uitvoering. Het werd een collectieve prestatie van formaat: een Meesterstuk. Op 4 april 2016 werd de nieuwe ambtsketen aangeboden.

In Memoriam

Toen Dick van de Lagemaat in 2025 ziek werd kwam alles op een laag pitje te staan maar hij bleef actief tot enkele dagen voor zijn overlijden. Een bijzondere, initiatiefrijke, creatieve en betrokken man ontviel ons op 11 februari 2026, 79 jaar oud. In Schoonhoven zijn we dankbaar voor alles wat Dick voor het vak en de mensen om hem heen heeft gedaan. Iedereen wenst zijn familie en naasten heel veel moed en sterkte om dit verlies een plek te geven.

Schoonhovense vrienden, 1 augustus 2026.

Met veel dank aan de familie Van de Lagemaat

Meesterteken nr. 5829, 1976.

Jaarletters, stadstekens, Biscione's en Barent van Milanen Schoonhovense stukken, 17de eeuw; een *update*

Rene Kappers

Het is 25 jaar geleden dat in 2000 een overzicht gepresenteerd werd van de toen bekende schaarse Schoonhovense stukken uit de 17de eeuw.¹ Inmiddels zijn een aantal nieuwe vondsten toegevoegd. Er is bijgekomen 'de tazza van Jacob Abenijacar Pimentel' in Amsterdam en 'de Ijsbeker van Kapel' in het Schoonhovense Edelambachtshuijs. Er is ook meer bekend geworden over de zilversmid Goris Vinckenbrink die vier bekers maakte voor de kerk van Oudewater. De beker van de Remonstrantse kerk is terug in Schoonhoven en voor onderzoek beschikbaar geworden door bruikleen aan het Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven. De twee gestolen bekers van Molenaarsgraaf zijn in 2023 teruggevonden zodat de destijds voor studie ontbrekende merken nu wel konden worden bekeken. De twee in Schoonhoven gemaakte bekers van de kerk in Lekkerkerk staan nu op internet, ook met foto's van de zilvermerken. En kort geleden is een papkom van Pieter de Listige verworven voor Het Edelambachtshuijs in Schoonhoven.

De F als jaarletter is in aantal toegenomen; een opvolgende 'G' op de genoemde tazza is als nieuwe letter ontdekt en zou moeten aansluiten op de genoemde 'F's'. Rond de wapenfiguur van stad en hertogdom Milaan, de 'Biscione' -een draak met een kind in zijn bek- zijn nieuwe gegevens beschikbaar. De oplossing van vragen rond de Schoonhovense zilversmeden Van Milanen is dichterbij. En, *last but not least*, macrofotografie is een stuk eenvoudiger geworden door *smartphones*.

Het doel van dit artikel is dit alles hier bijeen te brengen, als *update* op een paar punten in het overzicht in de publicatie van 2000, en het resultaat te confronteren met de loopbaan van zilversmid 'Barent van Milanen'.²

Afb. 1 De 'tazza van Abenijacar Pimentel' en de zilvermerken, v.l.n.r. jaarletter G, stadsteken Schoonhoven, meesterteken 'Biscione' alias kronkelende slang. Foto's, M. Schokker, Jaarboek Stavelij 2011, 108, fig. 9.

¹ T. Graas, G. Jager, 'Het oudste Schoonhovense zilver nader beschouwd. Enkele nieuw ontdekte stukken en een misverstand over de vervaardiging van bekers' in: J-P. van Rijen (eindred.) *De Stavelij in Zilver* (z.p. 2000) 67-83.

² Barent van Milanen ondertekende op 22 juli 1687 een notariële akte als 'Barent van Milanen' (zie afb. 11). Kennelijk voor hem de normale spelling. Reden om 'Barent' in dit artikel te schrijven.

De tazza en de zilvermerken: stadsteken en jaarletter

Het stadsteken op de tazza staat in een schild met ronde voet; de jaarletter ‘G’ ook (afb. 1).³ Opmerkelijk is de duidelijk (45°) schuine schreef aan het bovenfront van de ‘G’; de midden-schreef is minder overtuigend, maar ook schuin. Het Provinciaal teken ontbreekt. Het meester-teken is een ‘Biscione’.

De Biscione

Dit monster verwijst naar de legende van de heren van Visconti, hertogen van Milaan. Toen een Visconti terugkeerde van de kruistochten en vernam dat een reusachtige draak zijn pasgeboren zoon had verslonden, dwong hij het beest het kind weer uit te spuwen.⁴ Vandaag is overigens de Biscione al jaren het teken van het Italiaanse automerk Alfa Romeo.

Afb. 2 De ‘Paardenhoeflepel IAL’ in het Edelambachtshuijs Schoonhoven: meesterteken een ‘Biscione’, jaarletter F met schuine schreven (45°), stadsteken in schild met ronde voet, trembleersteek, inscriptie IAL in kapitaal. Functioneel waarschijnlijk een geboortelepel met de letters van het kind. Foto’s RKa, 1 okt. 2013.

Bij vergelijking van de tekens op de ‘tazza Pimentel’ met de tekens op de ‘Paardenhoeflepel inscriptie IAL’ in het Edelambachtshuijs werd pas duidelijk dat ‘de kop’ uit twee onderdelen bestaat: de eigenlijke kop van de draak en het kind half uit de bek (afb. 1, 2). Het is waarschijnlijk het meesterteken van de Schoonhovense zilversmid Barent van Milanen, maar dat was zeker niet bewezen en bleef vooralsnog ‘zweven’.⁵ Over Van Milanen daarom hier verderop meer.

³ M. Knotter, ‘Vijf ‘tassas’ uit de Haagse en Amsterdamse Portugese synagogen nader toegelicht’ in: J-P. van Rijen (eindred.) *De Stavelij Jaarboek 2011* (Nijmegen 2011) 98-115, aldaar 108, afb. 8 en 9.

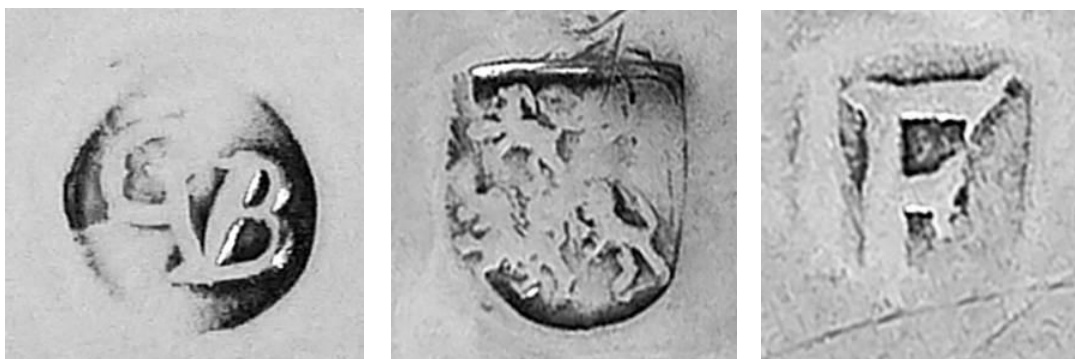
⁴ M. Pastoureaux, *L’art heraldique au Moyen age* (Paris 2009) 145. Vertaling RKa.

⁵ Toeschrijving meesterteken: Graas, Jager, ‘Oudste Schoonhovense zilver’, 76,77; Knotter, ‘Vijf ‘tassas’’, 108, 109; R. Kappers, A. Rikkoert, ‘Nieuwe Schoonhovense stukken. Een bijdrage aan de geschiedenis van het 17de-eeuwse Schoonhovense zilver’ in: J-P. van Rijen (hoofdred.) *De Stavelij Jaarboek 2014/15* (Nijmegen 2015) 55-59, ald. 57; S.A.C. Begeer e.a. *Zilversmeden van de stad Schoonhoven 1600-1900* (Schoonhoven 1981), (hierna Begeer 1981) nr. G 128.

De bekers in Oudewater van Goris Vinckenbrink, anno 1656

Zilversmid Goris Vinckenbrink maakte vier bekers voor de kerk van Oudewater. Hij woonde daar sinds 2 december 1655. Bij gebrek aan eigen keurmeesters in Oudewater moest Vinckenbrink zijn werk in de nabij gelegen stad Schoonhoven laten keuren. Naast zijn meesterteken in rond schild, en het stadsteken Schoonhoven in schild met ronde voet, staat op de bekers een jaarletter 'F' in een schild met onduidelijke voet.⁶ De letter F heeft schreven; de schreven aan het front van de letter wijzen (45°) schuin omhoog (afb. xx).⁷ Het stadsteken staat in schild met ronde voet; van de jaarletter is de schildvoet onduidelijk maar de indruk is een afgerond schild (afb. 3). Het stadsteken is overeenkomstig de Paardenhoeflepel in het Edelambachtshuijs en de 'Tazza Pimentel' ook beide in schild met ronde voet.

Naast de keurtekens staan er gegraveerde letters in de beker(s). Van de onderzijde van twee verschillende bekers zijn twee verschillende afbeeldingen gepubliceerd. Alle vier bekers dragen -gegraveerd- 1656 en de letter K van 'kerk'. Daarom mag aangenomen worden dat de bekers door Vinckenbrink in het kerkjaar 1656 werden geleverd.⁸

Afb. 3 Selectie uit de identieke keurtekens op de vier avondmaalsbekers uit 1656 in de kerk te Oudewater. meesterteken GVB in rond contour, Goris Vinckenbrink; jaarletter F met schuine schreven, waarschijnlijk in schild met (afge-)ronde voet; stadsteken Schoonhoven in schild met ronde voet. Foto's met dank aan het kerkbestuur en Museum Catharijne Convent, Utrecht.

Tijdsbepaling

De F van GVB is blijkens inscriptie zeker toegepast in het (liturgisch) kerkelijk jaar 1656. Dit liep in Holland van 28 november 1655 tot en met 2 december 1656. Het gildejaar liep vrijwel overeenkomstig: van 1 dec 1655 tot 1 december 1656. Zilverliefhebbers spreken over '1656'.

De ronde schildvoet van alle in dit artikel besproken Schoonhovense stadstekens is op z'n laatst in 1651 ingevoerd; bewijs hiervoor ligt in de ingebruikname van de avondmaalsbekers -met stadstekens met een ronde schildvoet- bij de Eredienst in Streefkerk in 1651 (zie hieronder bij 'bekers Molenaarsgraaf').⁹

⁶ J. Luijt, 'Het meesterteken "GVB" op de avondmaalsbekers van Oudewater', *De Stavelij* 16 (2001) 3,4. *De Stavelij* was het orgaan van de Nederlandse Zilverclub tot 2002, waarna het *Jaarboek De Stavelij* volgde. Bron digitaal <https://agandau.nl> > Publicaties > Tijdschriften > De Stavelij. Gedrukte exemplaren ter inzage in de bibliotheken van het Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven en van het Rijksmuseum Amsterdam.

J. ter Molen, *Deventer zilver* (Deventer 1997) 80; idem. 'De voorgeschiedenis van Goris Vinckenbrink', *De Stavelij* 16 (2001) 48. RKa, opmerking: Om te kunnen keuren in Schoonhoven moet hij ook lid van het Gilde in Schoonhoven zijn geworden en zijn meesterteken op de plaat hebben afgeslagen.

⁷ Graas, Jager, 'Oudste Schoonhovense zilver', 72, voorwerp 5a.

⁸ Idem, idem, 67-83, ald. 70 (afbeelding), 74 (de aanschaf); J. Luijt, 'Meesterteken GVB' 3 (identificatie); Ter Molen, 'Voorgeschiedenis Goris Vinckenbrink', 48 (zijn verblijf in Deventer).

⁹ Graas, Jager, 'Het oudste Schoonhovense zilver', 67-83, ald. 73; R. Kappers, 'Molenaarsgraaf: keurtekens op de 17de-eeuwse zilveren avondmaalsbekers', *Zilver Histograaf Schoonhoven* (hierna ZHS) 3 (2023) 46-49.

De Remonstrantse beker: meesterteken en dubbelslag

De beker is ongetwijfeld vervaardigd voor de vroegere Remonstrantse kerk in Schoonhoven. In 1803 werd daar besloten om alle bezittingen over te dragen aan de centrale van de Remonstrantse Broederschap.¹⁰ Sinds 2002 is de beker vanuit de Remonstrantse kerk in Rotterdam als bruikleen aanwezig in het Nederlands Zilvermuseum (inv. nr. 40001).

De beker heeft als jaarletter F met schuine (45°) schreven in schild met ronde voet, en stadsteken met ronde voet (afb. 5). Het meesterteken kon in 2000 niet geduid worden, maar blijkt nu bij vergelijking en nadere bestudering een dubbelslag te zijn van het meergenoemde meesterteken 'Biscione'. In de dubbelslag is naast de identieke kronkeling ook zeker de kop van de 'Biscione' dubbel te herkennen (afb. 4).

Afb. 4 Vergelijking van het meesterteken op de Remonstrantse beker, met links, meesterteken op de Tazza Pimentel, midden, meesterteken op de Paardenhoeflepel IAL Edelambachtshuijs, rechts meesterteken op de Remonstrantse beker. Foto's: links, Knotter 2011, midden en rechts RKa. Bew. RKa.

Zilvermerken op de Remonstrantse beker

Als jaarletter een F met schuine schreven, waarschijnlijk in een schild met afgeronde voet. Stadsteken Schoonhoven in een schild met ronde voet, en het besproken meesterteken, een 'Biscione' (afb. 5).

Afb. 5 De zilvermerken op de Remonstrantse beker, links jaarletter F met schuine schreven, midden stadsteken Schoonhoven, rechts meesterteken Biscione (dubbelslag). Foto's RKa. 2026.

¹⁰ Graas, Jager, 'Oudste Schoonhovens zilver', 75.

Andere tekens op de Remonstrantse beker

De Remonstrantse beker heeft verder twee trembleerstekken, één op de bodem en één aan de binnenzijde van de standing. Onder de trembleersteek op de bodem zijn de initialen 'J ster B ster' te lezen (afb. 6). De punt rechts onder na de B is het restant van de centerpunt die de zilversmid nodig had bij de vervaardiging. Verder staan er nog twee stel initialen; deze zijn grondig doorgehaald met een graveersteker. Op de hand valt er nog te ontcijferen M en T en (andersom, kopstandig) J en T.¹¹ De laatste twee in Gotische majuskel. Vanwege de kopstandigheid en geheel ander schrift, hebben we hier niet te maken met de initialen van een echtpaar als schenkers. Eerder valt te denken aan kerkelijke functionarissen die bijvoorbeeld bij verandering van kerk en/of kerkbestuur, zoals hieronder beschreven, grondig zijn verwijderd. De fraaie krachtige gravure 'J ster B ster' lijkt wel te refereren aan een solitaire schenker.

Afb. 6 Remonstrantse beker.
Overzicht van de zilver-
merken en gravures op de
bodem van de beker. Met
inventarisnummer.

*Trembleersteek, destijds
voor controle van gehalte.*

*Gravure 'J ster B ster';
mogelijk schenkersmerk.
En stadsteken Schoonhoven
in schild met ronde voet.*

*Meesterteken 'Biscione', een
dubbelslag. Jaarletter F met
schuine (45°) schreven;
onduidelijke schildvoet.*

*Met graveersteker
doorgehaalde initialen.*

*Onder de 'Biscione'
een kopstaande T;
onder de jaarletter
een kopstaande M.*

*Onderaan,
links 'J' en rechts 'T',
beide Gotische majuskel.*

*Foto's RKa. Met dank aan
Nederlands Zilvermuseum
Schoonhoven.*

De gepubliceerde geschiedenis van de Remonstrantse kerk is na de bouw in 1644 een toneel van gaan en komen van predikanten in het kennelijk destijds fraaie kerkje, dat sinds genoemd jaar aan de Korte Weistraat stond. In 1666 werd er een kerkeradskamer aangebouwd en in 1670 is het waarschijnlijk gerenoveerd. Onmin tussen de gemeenteleden was niet vreemd. Per saldo valt echter aan deze beschrijvingen geen aanwijzingen of houvast te ontleen over de geschiedenis van deze avondmaalsbeker, noch over de gravures of over de doorgehaalde initialen in het bijzonder. In 1803 werd besloten de bezittingen waaronder waarschijnlijk deze

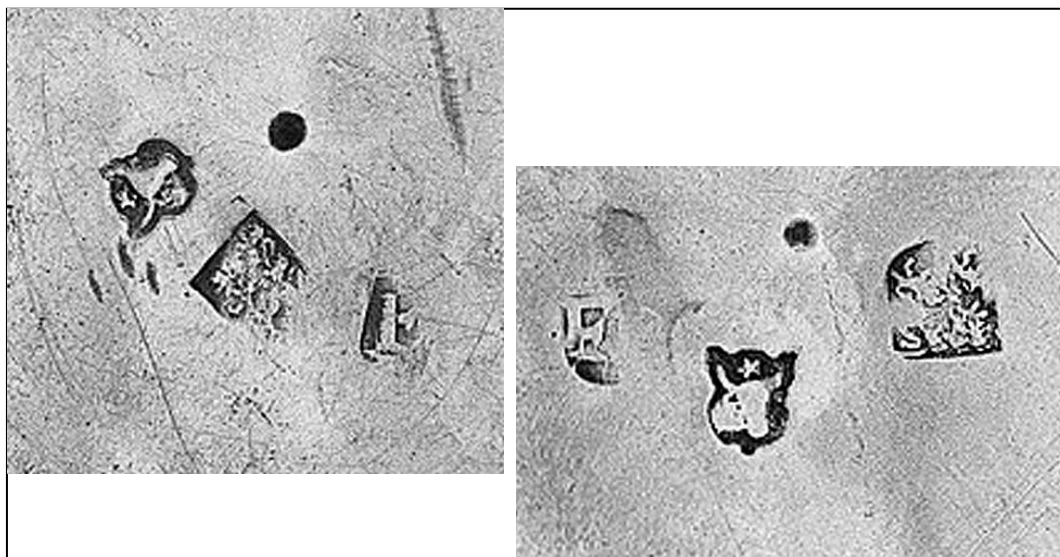
¹¹ Graas, Jager, 'Oudste Schoonhovens zilver', 75; Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven, inv. nr. 40001, bruikleen sinds 2002. Geraadpleegd, gefotografeerd 25 aug. 2026.

beker, over te dragen aan de Centrale Broederschap. Kort na 1815 werd het gebouw verkocht. De Remonstrantse Gemeente werd bij Nieuwpoort gevoegd. In 1880 keerde de Gemeente terug en in 1881 (zie huidige gevelsteen) werd het huidige kerkgebouw bij de Trompertswal, nabij het Springerpark gebouwd.¹²

De twee bekens van Lekkerkerk

In Lekkerkerk bevinden zich twee Schoonhovense avondmaalsbekers. Ze hebben een geprofileerde voet. Op het gladde, enigszins conische lichaam is slechts een gegraveerde inscriptie aangebracht: ‘DESE BEKERS SYN TOEBEHOORENDE DEN KERCKE VAN LECKERKERCK’.¹³ De aanwezige merken zijn: stadsteken Schoonhoven, afgesleten jaarletters, meestertekens een aanziende ossenkop met vijfpuntige ster tussen de horens in een gecontourneerd schild. Heraldisch rechts onder de kop blijkt nog een onduidelijke figuur te staan (afb. 7).¹⁴ Uit de twee fragmenten van de jaarletters laat zich een F reconstrueren tot ‘met schuine schreven (45°) in een schild met afgeronde voet. Ook de stadstekens laten zich gezamenlijk reconstrueren tot ‘in een schild met ronde voet’.

De bekens dateren vóór medio 1663, vanwege het ontbreken van het provinciaal teken dat vanaf 2 mei van dat jaar ‘zonder verder uitstel’ moest worden onderhouden (onder meer) voor werk van de grote keur.¹⁵

Afb. 7 Fotodetails van de zilvermerken op de onderzijden van de respectieve bekens van de kerk van Lekkerkerk. De jaarletter-fragmenten ‘F’ zijn samen te voegen tot ‘F’ met schuine schreven in schild met afgeronde voet. Foto’s RDMZ 1994, in 2026 op internet, bew. RKA.

De bekens van Molenaarsgraaf

Door een diefstal konden de bekens van Molenaarsgraaf niet eerder gefotografeerd worden dan na het terugvinden in 2023.¹⁶ Bekend was al dat de bekens identiek waren met de twee

¹² L.P. Ouweneel, ‘De strijd tussen Remonstranten en Contraremonstranten in Schoonhoven’, *HEK* 31 (2007) 78-96; C.R. Schoute, ‘Geschiedenis van de 17de eeuw tot 1912’, in: R. Ritmeester, M. Paarlberg, *Remonstranten in Schoonhoven. 375 jaar Remonstrantse Gemeente verzilverd* (Schoonhoven 2008) 47-63, ald. 56-62.

¹³ C.L. van Groningen, *De Krimpenerwaard* (Zwolle 1995; digitaal 2011) 237; foto’s RDMZ, 1994; Begeer 1981, 19, afb. 3.

¹⁴ Begeer 1981, 150, afb. 193. Helaas was er geen scherpere foto van dit detail te verkrijgen.

¹⁵ C. Cau, *Groot plaacet-boeck vervattende placaten, ordonnantien ende edicten*, (Den Haag 1658) deel II, nr. 2903, Placaet ende Ordonnantie 2 mei 1663, tegemoet komen aan de bezwaren der zilversmeden; Cau, *Placaet-boeck*, deel II, nr. 3058, 3 dec 1661: ‘... op het onderhoud van de Keur der Goudt- en Silvermeden hier te Lande’. Digitaal toegankelijk via de website van de Bibliotheek Universiteit Utrecht.

bekers van Streefkerk en dat zij allen dezelfde zilvermerken dragen hetgeen nu geverifieerd kon worden. Elke beker van Streefkerk heeft echter een inscriptie: 'DRINCK-BEKER DES H. AVONDMAELS DER GEMEINTE JESU CHRISTI TOT STREEF-KERKE ANNO 1651'. Uit deze inscripties werd eerder al geconcludeerd dat de bekere in 1651 in Streefkerk als avondmaalsbekere dienst gingen doen. Dus ook in 1651 of voordien zijn gemaakt.¹⁷ Het stadsteken met ronde voet moet dus in of al voor 1651 in gebruik zijn genomen, hetgeen in 2000 al gesteld werd.

De zilvermerken zijn in Streefkerk zowel als in Molenaarsgraaf: stadsteken Schoonhoven in schild met ronde voet, jaarletter E met naar elkaar toe gerichte schuine schreven in schild met accoladevoet, meesterteken een rups in een ovaal schild (afb. 8). De tekens laten zich vergelijken met die op de 'struisvogel beker' in het Edelambachtshuijs en de 'beker van Evert van Kapel' in het Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven.¹⁸

Afb. 8

Bekere Molenaarsgraaf.

Links, beker met TAH-

inscriptie,

rechts, beker met LAVL-

inscriptie.

Zilvermerken:

Beide mt. 'Rups' in ovaal schild, stt. Schoonhoven in schild met ronde voet, jrl.

E met naar elkaar gerichte schuine schreven in schild met accolade voet.

Onbekende fotograaf. Zie Kappers, 'Molenaarsgraaf' ZHS 3 (2023) 46.

Barent van Milanen, vader van Florianus van Milanen

Vanwege zijn familienaam, en de enige zilversmid in die tijd met die naam in Schoonhoven, is Barent van Milanen de voor de hand liggende gebruiker van de 'Biscione' als meesterteken. Deze draak met een kind in de bek, is de 'devise' van stad en hertogdom Milaan (afb. 9).¹⁹

Barent was zeker sinds 1645 in Schoonhoven. Eerste doop in Schoonhoven 19-9-1645 van zijn zoon Hermannes, get. 'Paulus Masuer de jonge'; dan Johanna 1-11-1647, get. Paulus Masuer en Johanna Firet, Sara 2-7-1652, (Maria ?-?-?), Cornelia 1-4-1655, Johannes 31-12-1656, en de laatste doop 14-7-1661 van tweeling Paulina en Suzanna, zonder getuigen). Florianus van Milanen is hun broer, geboren in 1644, dus ook de zoon van Barent.²⁰ Eerdere aanwezigheid in Schoonhoven van Barent van Milanen is niet gevonden, noch van zijn schoonfamilie Masuer (DTB en BS, CPM).

¹⁶ Kappers, 'Molenaarsgraaf', 46-49.

¹⁷ C.L. van Groningen, *De Alblasserwaard* (Zwolle/Zeist 1992, digitaal 2011) 235.

¹⁸ Kappers, 'Molenaarsgraaf', vergelijkingen 47-49.

¹⁹ Begeer 1981, Werkmeesters tot 1812; Kappers, A. Rikkoert, 'Nieuwe stukken', 56; L. Hablot, *Qu'est-ce qu'une devise ? S'entendre sur les termes* (website) digitaal <https://devise.saprat.fr/page/auteur>. Hablot is 'directeur d'études et membre de l'Ecole pratique des hautes études et membre de l'équipe SAPRAT'.

²⁰ DTB Schoonhoven, 4.I en II dopen 1638-1654, 1655-1669; bij een notariële verklaring op 5 dec. 1690 is hij, Florianus, 45 jaar. CPM Oud Not. Ar. inv. nr. 7205; idem. inv. nr. 7202, 2 mei 1713 en 22 mei 1713, Executie testament Florianus van Milanen (hierin wordt ook Maria genoemd). Gelet op de volgorde van anciënniteit is Florianus het oudste kind. Het volgende kind (Hermannes) wordt 19-9-1645 gedoopt. Op 5 dec. 1690 verklaarde Florianus 45 jaar te zijn. Ergo hij moet in 1644 geboren zijn (aangenomen duur van zwangerschappen 9 maanden).

In 1654 is Barent van Milanen ‘hoofdman’ van het gilde.²¹ Begeer 1981 neemt hem daarom op in de dekenlijst. Echter, ook de keurmeester wordt in Schoonhoven als hoofdman aangeduid, evenals de oud-deken. De nieuwe deken wordt door de burgemeesters benoemd uit een voordracht door het gilde. De nieuwe deken kiest zich een keurmeester; samen met de oud-deken zijn zij ‘de hoofdluiden’.²² Vertraagd waarschijnlijk doet Van Milanen nog de poorterseed in Schoonhoven op 28 april 1655 en zijn schutterseed op 7 augustus 1655.²³

Hoe lang iemand gildelig moest zijn voordat hij ‘hoofdman’ kon worden is niet helder. Zo ging Schoonhovenaar Abraham Koen eerst in Vianen werken en werd vanaf 1693 meester in Gouda. Nog geen twee jaar later, op 1 december 1695, werd hij te Gouda benoemd tot deken en (!) keurmeester ‘van de goud en zilversmids’ (gilde) voor het gildejaar 1695/96.²⁴

Afb. 9 Wapen en helmteken
(*cimier*) van de heren Visconti,
hertogen van Milaan.

Cicéron, *De natura deorum*,
(Cicero, ‘Over de aard der
goden’).

Pavie of Milaan,
circa 1400-1402.
Paris BnF, Ms. latin 6340,
folio II verso.

M. Pastoureau, *L'art
heraldique au Moyen age*
(Paris 2009) 208, afb. 83.
KB, Den Haag.

Met dank aan Ton van Velsen.

²¹ Begeer 1981, vermeldt Barent van Milanen als hoofdman van het gilde in 1654, zonder bron. In het proefschrift van H. Boon en C.A. Langedijk ‘*Vingerhoedmakers en hun bedrijven in de tijd van de Republiek*’, dissertatie UvA (Amsterdam 2008) 159, wordt nu wel een bron vermeld: Schoonhoven, Weeskamer, inv. nr 214, pakje 1, f. 32v, 2/12/1654. Hun kritiek dat het ‘Poorterboek van Schoonhoven’ onbetrouwbaar zou zijn is niet terecht. Ter adstruatie dragen zij aan dat Van Velsen en Van Milanen twee maal in het Poorterboek voorkomen. Maar dat is correct: de poorterseed en de schutterseed werden op verschillende momenten afgenomen. Soms bleef de poorterseed achterwege omdat de persoon afstamde van een poorter; hij is dan ‘geboren poorter’ en doet geen eed. De schutterseed werd van iedere nieuwe potentiële schutter afgenomen, poorter of geen poorter.

²² Begeer 1981, 167, bijlage V, dekenlijst; Kappers, *Keurkamers en regels*, Bijlage 8, betalingen aan het weeshuis van de helft van de intredegelden van nieuwe gildebroeders. Regelmatig ‘van de hoofdliden’ waaronder dan ook de deken begrepen wordt. Dit blijkt uit ook het Rekeningenboek van het gilde, OAS 2546.

²³ SAMH, OAS 1129, Stadsboek Schoonhoven (voorheen Poorterboek genoemd. Transcripties Poorters, Gerh. J. Lugard jr. Studiezaal, DTB, geen andere omschrijving bekend.

²⁴ Kappers, Rikkoert, ‘Zilversmid Gerrit Koen, een ‘solitaire’ in Schoonhoven, 1715 -1778. Fragment-genealogie en zijn biografie’, *ZHS* 3 (2023) 99-117.

De zilversmeden Van Schalkwijk

De Schoonhovense zilversmid Jan Willemsz van Schalkwijk (schutterseed Schoonhoven 13 augustus 1641) overleed in 1653 op zakenreis in Antwerpen. Van de twee minderjarige kinderen van Van Schalkwijk kocht Barent van Milanen ‘het goud en zilver behoort hebbende tot de kas’ waaronder 172 lood oud zilver. Er bleef van de aankoopsom nog 1232 gulden ‘*pro resto*’, ofwel schuld staan. Schoonvader Paulus Masuer (n.b. er staat hier niet ‘zilversmid’) bleef borg voor Barent van Milanen.²⁵ Koop, verkoop en handel in goud en zilver was sinds 30 april 1629 exclusief voorbehouden aan gildeleden. Zij moesten daar zelf op toezien.²⁶ Barent van Milanen moet dus op 6 september 1653 al gildelid geweest zijn als meester zilversmid.

Barent huurde tevens het huis van wijlen Jan van Schalkwijk aan de westzijde van de Haven met gebruik van ‘de winkel’ (is de werkplaats)²⁷ voor 72 gulden per jaar. Dit huis heette zeker al sinds 1635 ‘de Drie Schoppen’ (afb. 10).²⁸

Op 19 januari 1658, had Willem Jansz van Schalkwijk (als halve wees) aan de Weeskamer verzocht om over zijn eigen goederen te mogen ‘regieren’. Hij was onlangs getrouwd, 25 jaar oud en wilde het ambacht van zilversmid uitoefenen en zelf een kas oprichten. Hij kreeg toestemming,²⁹ en heeft aan Van Milanen kennelijk de huur opgezegd.

Op 30 november 1658 kocht Van Milanen het huis (vanaf 1713 de naam De Diamant) naast de Drie Schoppen aan de Haven waar nu Willem Jansz Schalkwijk woonde en werkte.³⁰

*Afb. 10 ‘De Drie Schoppen’.
Hedendaagse situatie, Haven 30.*

*In de 17de eeuw
‘De Drie Schoppen’ van de
zilversmeden Schalkwijk.
Barent van Milanen huurde pand en
werkplaats en woonde en werkte er
van 1653 tot 1658.*

*Rijksmonument:
‘Pand, waarschijnlijk laatste kwart
15de eeuw, waarvan het houtskelet
op de tweede verdieping en de kap
bewaard zijn [...] inwendig is een
spiltrap uit de bouwtijd.’*

‘Gevel uit eerste kwart 19de eeuw.’

*Bijzonderheid, RKa: Begin 20ste
eeuw woonde hier
Frea A. Tepe, vanaf 1895 eerste
directeur van de Vakschool
Schoonhoven.*

*Bert v.d. Boogert, Monumenten van
Schoonhoven, 1986. Foto RKa.*

²⁵ Collectie Piet Muilwijk (hierna CPM) (dl.2) 158, Weeskamer Sch. inv. 211, 6 sep. 1653.

²⁶ Kappers, J. Luijt, ‘Het Schoonhovense Goud- en Zilversmedengilde: de Gildenbrief anno 1629’, *HEK* 24 (1999) 66-90. Het gedeelte over de jaarletters is obsoleet.

²⁷ Kappers, ‘Cor zit op de winkel’. Zilver winkels in Schoonhoven en Holland’, 1501-2024, *ZHS* 4 (2024) 91-110. Onderzoek regelgeving ‘zilver winkels’ in ordonnanties en placaten. ‘Winkel’ is de werkplaats; ‘Kas’ is de toonkast of bergplaats van gereed en gekeurd goud en zilver voor de verkoop.

²⁸ (dl.2) 155-160; in 1832 kadastraal nr. C. 147. Huidig huisnummer Haven 30, Rijksmonument.

²⁹ CPM (dl.2) 158, OAS 19 jan 1658; Coll. Van der Molen, ‘Goud- en zilversmidsgilde’, en CPM, OAS 1, Resoluties Burgemeesters, fol. 14, 15, dd 20 sep. 1657 en 10 okt. 1657, Willem Jansz Schalkwijk verzoekt om het zilversmidsgereedschap van zijn vader dat onder procureur Arnold Bullick berust.

³⁰ CPM (dl.2) 165, RAS 2361 fol. 229.

Op 4 oktober 1663 nam Barent van Milanen hypotheek op zijn huis, bedrag in het regest niet genoemd. Op 30 april 1664 verkocht Barent van Milanen dit huis (later De Diamant) aan de westzijde van de Haven in Schoonhoven (bedrag in regest niet genoemd) aan Hugo van Arckel.³¹ Op 28 november/december 1664 werd nog in een particuliere rekening genoteerd ‘betaald aan Barent van Milanen in Schoonhoven’ voor het planten van 7000 nieuwe ‘slips’ in de weilanden en uiterwaarden van de ‘osier lands’ in Gelkenes in de Baronie van Liesvelt, een bedrag van 42 (f. = ?gulden) genoteerd. Voor arbeidsloon bij hetzelfde werd 43 f. genoteerd.³²

Barent van Milanen vertrok kennelijk in de tweede helft van 1664 uit Schoonhoven, maar wanneer precies, en waarheen is tot nu toe onbekend.

Afb. 11 Handtekeningen van ‘Barent van Milaenen’ en zijn vrouw ‘Johanna Masuer’; onder een verklaring over de werkzaamheden voor de Haagse Nicolaas Loockemans en van medio 1673 tot medio 1675 voor de dochters Zara en Anna Loockemans, die de zaak op de Markt voortzetten. De dochters kwamen regelmatig kijken en waren zeer tevreden over het geleverde werk. Akte voor notaris Jacob van der Laan, standplaats Leiden, Oud Notarieel Archief Leiden, arch.nr. 0506 inv. nr. 1092B, blad 436, 21 juli 1687.

Barent van Milanen in Oegstgeest. Overleden en begraven in Noordwijk

Vanaf 1671 tot mei 1675 werkte Van Milanen voor de Haagse zilversmid Nicolaas Loockemans op het meesterteken van Loockemans. Na overlijden van de vader in 1673 werkte hij tot medio 1675 voor de opvolgende dochters Zara en Anna Loockemans.³³ Op 21 juli 1687 verklaarden Van Milanen en zijn vrouw Johanna Masuer, voor notaris Van der Laan te Leiden, hoe dit verliep. Ze gingen regelmatig naar ‘de silversmits neeringe voor in de winckel’ tot mei 1675. Ook hoe hij betaald werd ‘in de Cas staande in de binnencamer’. Het huis met ‘winckel’ (de werkplaats) en Cas stond op de Markt (in Den Haag).³⁴

In 1687 werkte Barent van Milanen in Den Haag bij Matheus Loockemans (1649-1719), de zoon van genoemde Nicolaas en Sara Mijntens.³⁵

In juli 1687 woonde Barent van Milanen en zijn vrouw ‘op een hujs genaamd den Hoogenboom’, op een landgoed te Oegstgeest. Hij werd op 23 april 1697 begraven in Noordwijk in de 4de Classe, f. 3.-.-. Johanna Masuer overleed in Amsterdam kort voor 23 oktober 1703.³⁶

Reconstructie van het werken van Barent van Milanen

Barent van Milanen is in 1645 in Schoonhoven. Hij koopt na het overlijden van Jan Willemsz Schalkwijck in september 1653 diens goud- en zilverwerk uit ‘de cas’ in het huis De Drie

³¹ CPM (dl.2) RAS 2362, f. 165, 30 april 1664, Barent van Milanen verkoopt zijn huis (later genaamd De Diamant). In 1832 kadastraal nr. C 148, huidig huisnummer Haven 28, deel van ‘Rikken Naaimachines’.

³² J.M. Montias, *Vermeer and his milieu. A web of social history* (2; Princeton, USA, 1989) 322.

³³ J. Pijzel, *Haags goud en zilver. Edelmetaal uit de Hofstad* (Zwolle/Den Haag 2005) 376-377, noot 1.

³⁴ Oud Not. Arch. Leiden, inv. nr. 1092B, blad 436, 21 juli 1687. Notaris Jacob van der Laan, arch.nr. 0506, inv. nr. 1092B, blad 436, 21 juli 1687. Dig.: <https://www.erfgoedleiden.nl/collecties/personen> (ger. aug. 2026).

³⁵ E. Voet, H.E. van Gelder, *Merken van Haagsche goud- en zilversmeden; Haagsche goud- en zilversmeden uit de XVIe, XVIIe en XVIIIe eeuw* (’s-Gravenhage 1941) 82, 83.

³⁶ Amsterdam, Not. Johannes Boots, Not. arch. nummer 5075, inv. nr. 5163, a.nr. 48925, verklaring, 24 okt. 1703, <https://archief.amsterdam/archief/5075/5163> (ger. aug. 2026); Wikipedia: zie D’Hoogen boom, Oegstgeest.

Schoppen. Hij huurde verder pand en werkplaats; hij gaat daar zelf aan het werk; hij moet al gildelig zijn. In 1654 is Barent van Milanen 'hoofdman' van het gilde; dat is niet noodzakelijkerwijs 'deken'. Op 28 april 1655 doet Van Milanen nog de poorterseid en een paar maanden later de schutterseid.

Begin 1658 gaat zoon Willem Jansz van Schalkwijk zelf verder met zijn eigen zaak in De Drie Schoppen; het pand is van hem, en het gereedschap komt uit zijn erfenis. Van Milanen koopt 30 november 1658 het huis naast Van Schalkwijk aan de Haven; de huur was opgezegd. Op 4 oktober 1663 neemt hij hypotheek op dit huis en 30 april 1664 verkoopt hij het, en vertrekt uit Schoonhoven, onbekend wanneer en waarheen.

Tussen 1653 en 1664 kan Barent van Milanen het meesterteken 'Biscione' in Schoonhoven tot 1664 hebben gebruikt. De gevonden stukken zelf met meesterteken 'Biscione' staan gebruik tussen 1653 en 1664 van dit teken niet in de weg qua stijl, inscripties of zilvermerken. Bij zijn latere werk voor Loockemans in Den Haag (1671-1675) werkte hij 'op het meester-teken' van Loockemans en diens opvolgende dochters.

Beschouwing alfabet en stijl der jaarletters

De F van 'GVB', de F van de Paardehoeflepel, de F van de Remonstrantse beker, de F van de bekens van Lekkerkerk en de G van 'de tazza Pimentel' blijken allen stilistisch sterk verwant: met schuine schreef of schreven aan de voorzijde van de jaarletter. De schreven van de F wijzen schuin omhoog (45°); de bovenste schreef van de G ook en de liggende iets minder, maar zeker ook schuin. Zowel de vier F's als de G staan in een schild met ronde voet. Daarbij gaan deze jaarletters steeds vergezeld van een stadsteken met een ronde schildvoet. Deze ronde schildvoet is uiterlijk 1651 ingevoerd (om reden van in gebruik name van de avondmaalsbekers in 1651 bij de Eredienst in Streefkerk).

Gelet op de schenkingsdatum moet de Tazza Pimentel uit Schoonhoven in ieder geval voor 29 februari 1684 gemaakt zijn. Het ontbreken van het provinciaal teken maakt verder vrijwel zeker dat de tazza ook vóór medio 1663 dateert, vóór de invoering van het Provinciaal teken.³⁷ In de reeks die Begeer 1981 publiceerde staat (zonder bron) een G voor 1666.³⁸ Deze G=1666 is dus niet houdbaar voor de G op de Tazza Pimentel.

Conclusie

Bij de tot nu toe bekende Schoonhovense jaarletters uit de 17de eeuw is de 'G' van de tazza van Pimentel een unieke nieuwe jaarletter. Hij 'hoort' op stilistische gronden bij de 'F van GVB met schreven' uit 1656 (gildejaar 1 dec. 1655-30 nov. 1656). De 'F met schreven' wordt theoretisch gevolgd door de 'G'. Deze 'G met schreven' moet dus gebruikt zijn in of vanaf de periode 1 december 1656 tot medio 1663.

Bij de Schoonhovense vroege keurtekens kan de letter G van de Tazza ingevoegd worden in 'Begeer 2.0' als: 'G (Knotter, 2011) tussen 1 december 1656 - medio 1663'.

Het meesterteken 'Biscione' -afgeleid van de stad Milaan- kan nu zeker aan Barent van Milanen toegeschreven worden; er is in Schoonhoven een aaneen sluitende loopbaan, doopgeschiedenis, huizen- en werkplaatscarrière. Niets pleit er tegen. Het teken is in Schoonhoven door hem gebruikt in 1653 tot in 1663.³⁹ De bewaarde stukken met de 'Biscione' zijn de 'Remonstrantse beker', de 'Paardenhoeflepel IAL' en de 'Tazza Pimentel'.

De Remonstrantse beker en de Paardenhoeflepel zijn gemaakt in de periode sept. 1653 tot 1 dec. 1656 met de jaarletter 'F'; de Tazza tussen 1 dec. 1656 en medio 1663 met de 'G' met schuine schreven en in afgerond schild. En alle drie met stadstekens met ronde schildvoet.

³⁷ Ordonnantie 1661/1663 invoering Provinciaal teken. Zie noot 15.

³⁸ Begeer 1981, 157.

³⁹ Dank zij de Collectie Piet Muilwijk, CPM, en de Indices daarop in de Collectie van Hans van der Molen, over de bewoningsgeschiedenis en het Eliteonderzoek Schoonhoven door Muilwijk. Deze drie collecties in SAMH.

Galerij der Meesters

Ferry Mol

Willem Vergeer (Begeer 2.0)

G 182 VERGEER, Willem

Ged.: Schoonhoven 29 feb. 1756

Ouders: Jan VERGEER en Johanna Elisabeth Kleyn

Beg.: tussen 1 dec 1778 (50,= inkoop Gilde) en 1 mei 1779 (bet. 25=, aan weeshuis door
hoofdluiden, rek. nr. Wh. 121)Stopt: na 15 maart 1788 (doet dan opnieuw de eed),¹ en voor 22 nov.1800.²

tr. (1) Sch. oo/x 11/27 aug 1780, Ga.Sch.1-139 'voor beiden 6.-', Johanna Edeling(en), ged.
Sch. 1 mei 1759, dochter van Abraham Edeling en Elizabeth Blom, overl. Sch. Ga. 18 juni 1806,
tr. (2) Sch. 24 mei 1815 Gerarda Swaantjes, geb./ged., Sch. ? / Cabauw 12 aug 1783, weduwe
Christiaan Gubbels, winkelierster (1826), overl. Sch. 16 maart 1852.

Overl.: Sch. 4 dec 1825, winkelier (BS. a. 47).

Bijzh.: Hij is in 1779 ook lid van het Kramersgilde
geworden.

Leerjongen: 1778 Leendert In der Mauer, f. 6.0.0.

MTG: 102 Maan met gezicht in vierkant (afb. 1, 2),
'Gezichtswassenaar'.

*Afb. 1 Meesterteken
Willem Vergeer,
'Gezichtswassenaar'
Begeer 1981 nr. 102.*

*Afb. 2 Willem Vergeer, zilveren
naaldenkoker, de voet afgebeeld, jrl.
R met schreven in vierkant schild
(1789), mt maan (nr. 104, Willem
Vergeer), stadsteken in afgerond
schild, hulpmerk XXIV = 24.*

*Collectie F. Mol
Onbekende fotograaf.*

¹ SAMH, OAS 3, Resoluties Burgemeesters 1787-1789, gildeleden van alle gilden moeten 15 maart 1788 opnieuw de eed doen i.v.m. het verzetten van de wet in de strijd tussen patriotten en prinsgezinden. Regesten H. van der Molen, Multomappen SAMH, OAS 3, 1787-1789, p. 6.

² SAMH, OAS 934, 24 nov. 1800, Register der namen van de werkmeesters in goud- of zilver te Schoonhoven. Hierop komt hij niet meer voor.

Zilveren dozen van Andries van Oosterhout, dl. 2

Meesterteken “O”: de Wassenaar van de familie Van Oosterhout

R. Kappers

Voor Andries van Oosterhout werd als meesterteken nr. 54 in *Begeer 1981* een “O” genoteerd. Inmiddels weten we dat dit teken gebruikt werd vanaf zijn start als meester op 27 januari 1747. Op 8 februari 1767 gelastte de Generaal Meester van de Munt om meestertekens die verwarring met jaarletters veroorzaakten, te veranderen. Vanaf 12 februari 1768 werd daardoor voor Andries van Oosterhout een ‘croontje’ genoteerd. Van een aantal voorwerpen konden in de loop der tijd goede afbeeldingen van de “O” worden verkregen, maar abusievelijk werden deze in *Begeer 1981* geïnterpreteerd als de ‘Wereldbol’ van Jan Versteen (afb. 1 en 2). In het vorige artikel over ‘Zilveren dozen van Andries van Oosterhout’ werd de toeschrijving van deze “O” al gecorrigeerd: niet Versteen maar Andries van Oosterhout gebruikte het meesterteken “O”.¹ In het hier nu volgende artikel, als deel 2, wordt aangetoond dat we niet te maken hebben met de letter “O” maar met een maansikkel welke in de heraldiek een ‘Wassenaar’ genoemd wordt.

De heraldiek

Een wassende maan of maansikkel wordt heraldisch aangeduid als een ‘Wassenaar’. De punten of horens zijn in de heraldiek in de gewone stand gericht naar het schildhoofd (afb. 4). Wanneer de punten elkaar raken is het een ‘gesloten Wassenaar’.²

Afb. 1 Tabaksdoos, (nu:) Andries van Oosterhout 1748, mt. (nu:) Wassenaar. stt. Schoonhoven, jrl. T met schreven. Beide keurmerken in schild met afgeronde voet en in de foto rechts, kopstaand. Rijksmuseum Coll.nr. BK-15705. Foto Rijksmuseum, bew. RKa.

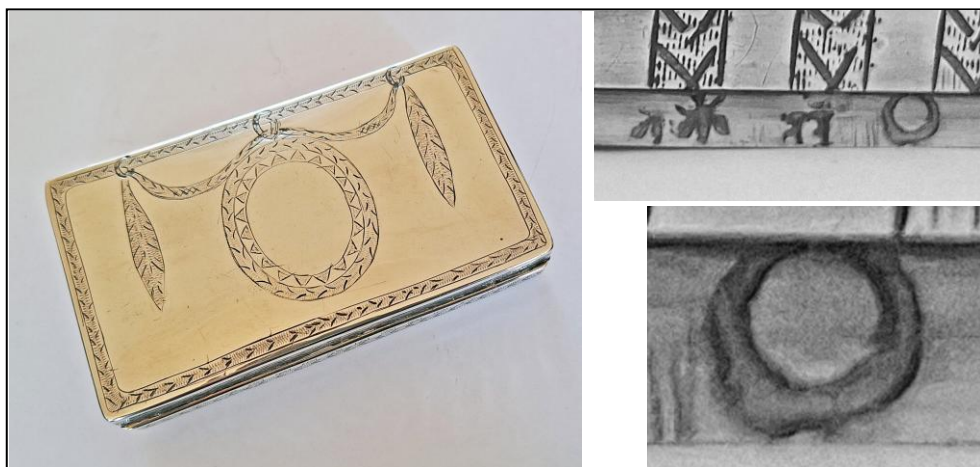
Afb. 2 Tabaksdoos, (nu) Andries van Oosterhout 1754, mt. (nu:) Wassenaar, (voormalige) Davis Collectie. Foto's Dick Endlich, bew. RKa.,

¹ R. Kappers, ‘Zilveren dozen van Andries van Oosterhout. Het meesterteken “O” en zijn biografie met de kennis van nu’, *Zilver Histograaf Schoonhoven* (hierna ZHS) 6 (2026) 46-54.

² C. Pama, *Heraldiek en genealogie. Een encyclopedisch vademecum* (Utrecht/Antwerpen 1969) 325; J.A. de Boo *Heraldiek* (Bussum 1973) 65.; De Boo, *Familiewapens. Kentekens van verwantschap* (Den Haag 2008) 119.

In de collectie van het Edelambachtshuijs is ook een snuif- of tabaksdoos aanwezig die eveneens toegeschreven werd aan Jan Versteen. Het meesterteken is ook hier een “O”; het stadsteken is verminkt en de jaarletter is niet meer herkenbaar op de binnenrand van de doos. Bij nader inzien gaat het ook hier om het meesterteken ‘Wassenaar’ van Andries van Oosterhout (afb. 3).

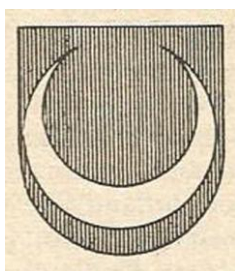

Afb. 3 Andries van Oosterhout, zilveren snuif- of tabaksdoos, mt. (nu:) een Wassenaar, stt. Schoonhoven (verminkt), jrl. afwezig. Vervaardigd vóór 12 feb. 1768; mogelijk latere gravure (?) Collectie Rikkoert Schoonhovens Edelambachtshuijs, inv. nr. 769. Foto's RKA.

Het familiewapen van Van Oosterhout

Als stadsbestuurder moet Andries van Oosterhout vele stukken gezegeld hebben. Zijn enige zoon, Justus Johannes (Sch. 1755-1826) trad in zijn voetsporen als stadsbestuurder. Van beide heren werd een zegel aangetroffen in het Oud Archief van de stad Schoonhoven. In beginsel zijn beide wapens van Andries en van Justus Johannes hetzelfde: het familiewapen als teken van verwantschap (afb. 5).³ De vormgeving van beider helmteken, een gesloten vlucht, is bij Justus Johannes enigszins modieus aangepast naar de tijd: een meer gestileerde vlucht tegenover klassieke veren. Het herautstuk is een lage keper; de nevenstukken zijn drie Wassenaars die op gebruikelijke wijze 2:1 verdeeld op het schild staan. De keper is beladen met vijf vijfblaadjes. Het wapen is omgeven door florale motieven (afb. 5).

Afb. 4 ‘Wassenaar’.
Pama Heraldisch
Vademecum.

Afb. 5 Lakafdruk van het zegel van Justus Johannes van Oosterhout, de enige zoon van Andries van Oosterhout.
Het familiewapen: een lage keper beladen met vijf vijfblaadjes, vergezeld van drie wassenaars. Half gewende traliehelm, met uitkomend een gesloten vlucht.
Bron: OAS 156, 3 nov. 1781.
Foto's RKA.

Conclusie: wassenaar

Het meesterteken waarmee Andries van Oosterhout als zilversmid startte in 1747 en gebruikte tot 28 februari 1768, was geen “O” maar een maansikkel of Wassenaar, die hij ontleende aan zijn familiewapen, in het bijzonder aan de heraldische nevenstukken: de drie maansikkels of Wassenaars.

³ Kappers, ‘Zilveren dozen van Oosterhout’ 53, afb. 15, links: lakzegel, wapen van Andries van Oosterhout.

Op de Jacobakraag: Aapjes of Eekhoorns ?

Rene Kappers

Bij de eerste beschrijving van aanwezige wezens op de Jacobakraag werden er in 2003 ook ‘aapjes’ genoemd. Bij een latere beschrijving werden het uitsluitend eekhoorns.¹ Een recente discussie over de ware identiteit van dit beestje tijdens de Collegereeks Jacoba van Beieren, vormde de aanleiding nog eens nauwkeurig te kijken.² Het verschil in iconografische betekenis was de reden: een aapje zou mogelijk toch op een verband met gravin Jacoba kunnen duiden. Macro-fotografie toont het resultaat (afb. 2).

Beestjes nader bekeken

Van de drie beestjes die ter discussie kwamen is er van twee (s.1 Lb en s.1 Ro) *en profile* en van bovenaf snel te zien dat de beestjes een enigszins platte en gekrulde pluimstaart hebben. Ze staan beide op schakel nr. 1 van de kraag (s.1); in de linker bovenhoek (Lb) en in de rechter onderhoek (Ro). Met hun voorpoten houden ze voedsel bij hun bek (afb. 2 onder). Heel karakteristiek, en op grond hiervan zijn het zeker eekhoorns. Deze twee eekhoorns zijn ook qua houding identiek en duidelijk van hetzelfde gietmodel afkomstig, zij het dat ze ieder een andere kant op bewegen en daarom met een andere zijde op de kraag zijn gesoldeerd.

De derde (s.5 Lb) staat op schakel nr. 5. Hij is *en profile* wat lastiger te determineren. Het bekijken van bovenaf is ook moeilijk doordat het beestje echt tussen het bladwerk verscholen zit. Macrofotografie bracht hier uitkomst (afb. 2 uiterste linker bovenhoek).

Afb. 1 Rode eekhoorn met pluimstaart en (winterse) oorpluimen.

Bron:
www.onzenatuur.be
 Onbekende fotograaf.

Toch verschil

De haren van de pluimstaarten zijn gestreept aangeduid door gravure. Bij de twee eekhoorns op schakel 1 loopt de gravure ‘geveerd’ over de staart. Bij de eekhoorn op schakel 5 is de gravure tamelijk recht; er is ook eerst ruimte op de staart vrij gemaakt waarna de gravure is aangebracht (afb. 1 uiterste linker bovenhoek). Ook de oren zijn karakteristiek voor een eekhoorn. Er is verschil, maar zeker niet zodanig dat er sprake is van een ander beestje.

Conclusie

Houding, staartvorm en -beharig leidt tot de slotsom dat de drie beestjes eekhoorns verbeelden.

¹ Annelies Krekel-Aalberse, ‘Koningsketen van het Sint Joris of Voetbooggilde in Schoonhoven’, *Cachet* 24 (2003) 6,7; Rene Kappers, ‘Een 15de-eeuws stripverhaal op de zilveren Jacobakraag van Schoonhoven’, *Zilver Histograaf Schoonhoven* 3 (2003) 12-22.

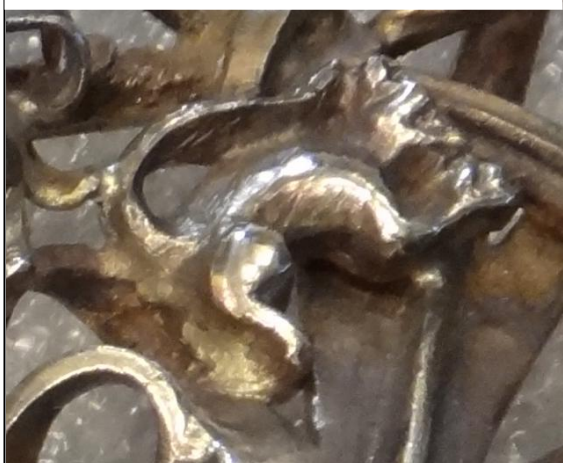
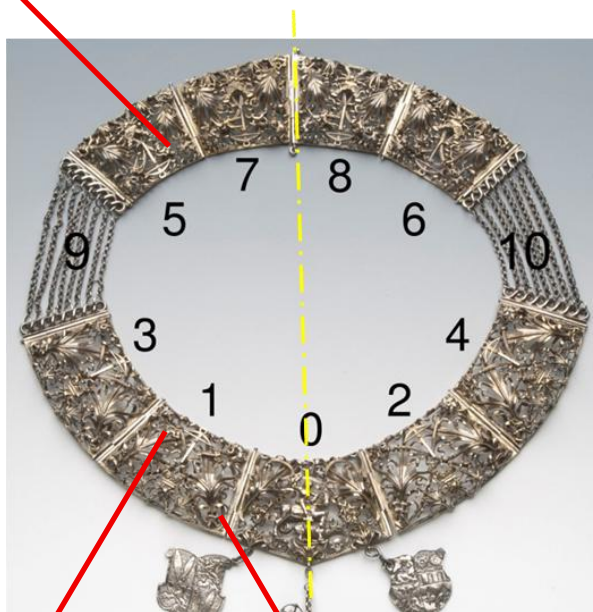
² Gouda, SAMH en Bibliotheek Gouda, vierdelige Collegereeks Jacoba van Beieren, Steenlandzaal, najaar 2025. Prof. dr. D. de Boer, ‘Het leven van Jacoba van Beieren en haar politieke machtsstrijd’, Gouda 30 okt. 2025.

Afb. 2 De drie verschillende eekhoorns op de Jacobakraag. Schakel 1, linksboven en rechtsonder. Schakel 5, linksboven. 'Links-rechts', gezien van de buitenzijde naar het centrum van de kraag.
Foto's RKa en Rob Glastra.

s.5 Lb: schakel 5, eekhoorn *en profile*, met bovenaanzicht

s.1 Lb: schakel 1, eekhoorn boven links, met bovenaanzicht

s.1 Ro: schakel 1, eekhoorn onder rechts, geen apart bovenaanzicht

Colofon 2026

De *Zilver Histograaf Schoonhoven* is een digitaal historisch periodiek over ‘de geschiedenis van de 1000 Meesters die het deden en doen, hun werk en hun stad.’ De publicaties zijn wetenschappelijk verantwoord: zorgvuldig, eigen werk, controleerbaar, betrouwbaar, onpartijdig en onafhankelijk. Afleveringen verschijnen regelmatig, in *open access*, via de gelijknamige website www.ZilverHistograaf.nl.

De Zilver Histograaf Schoonhoven verschijnt onder auspiciën van het *Schoonhovens Goud- en Zilversmidsgilde Sint Eloy*. Het verschijnt in *open access*, gratis toegankelijk voor iedereen, op het *worldwide web*. De website biedt de afleveringen aan. Er is tevens een ‘Zilver Schatkamer’ of *repository* waarin elders reeds verschenen publicaties over de geschiedenis van Schoonhoven als Zilverstad bijeen gebracht zijn.

Abonneren is gratis. Opgeven, wijzigingen en afzeggen kan/moet men zelf doen op de website van de Zilver Histograaf Schoonhoven, www.zilverhistograaf.nl

Abonnees worden per email geïnformeerd over het verschijnen van nieuwe afleveringen. De Zilver Histograaf Schoonhoven wordt, desgewenst, gratis digitaal aangeboden aan de leden van geïnteresseerde historische verenigingen, geïnteresseerde ‘vrienden van’ de diverse Nederlandse musea met een edelmetaalcollectie.

Publicaties: Aangeboden artikelen worden *peer reviewed* door de (gast-) redacteurs. Het auteursrecht blijft berusten bij de auteurs.

Artikelen en/of kopij kunnen worden aangeboden bij het secretariaat van de redactie: redactie@zilverhistograaf.nl. Alle bijbehorende afbeeldingen die niet gemaakt zijn door de auteur, dienen vrij van rechten aangeboden te worden. De Zilver Histograaf Schoonhoven, i.c. de Stichting HEK, aanvaardt in deze geen enkele aansprakelijkheid.

Richtlijnen voor auteurs: www.ZilverHistograaf.nl/richtlijnenauteurs.

Redactie

Rene Kappers, hoofdredacteur
Loek van der Kolk, redactiesecretaris
Gemke Jager, redactielid
Cristel Stolk, redactielid
Ferry Mol, redactielid
Rob Glastra, fotograaf, erelid
Max de Ruijter, webmaster

rene.kappers@live.nl
redactie@zilverhistograaf.nl
info@gemkejager.nl
c.stolk@samh.nl
ferrymol4@gmail.com
info@glastrafoto.nl
max@roaxdesign.com

Vormgeving: Roax Design, Schoonhoven

Covers: Ton van Velsen, Bussum

ISSN: 2772-4867

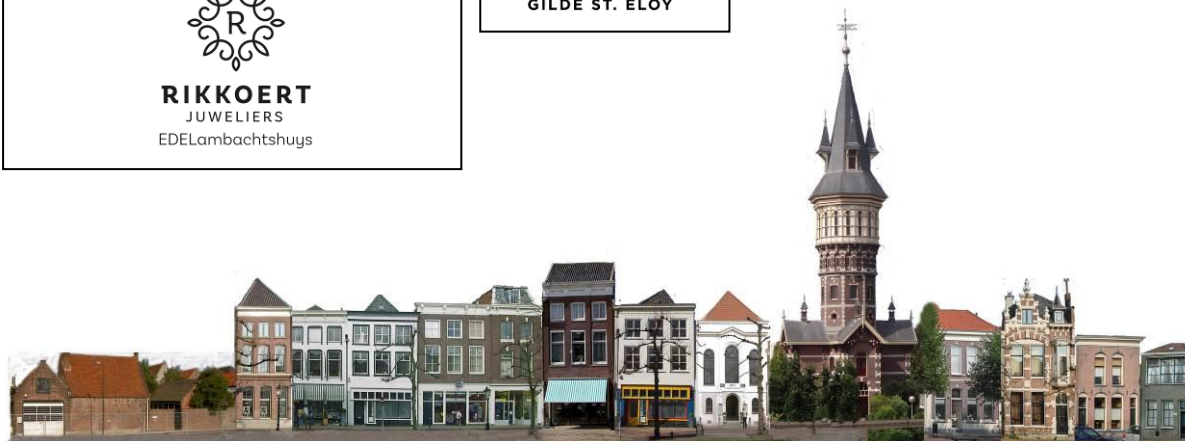
De Stichting HEK, Historische Encyclopedie Krimpenerwaard, is de rechtspersoon die de uitgever is van de *Zilver Histograaf Schoonhoven*. KvK nr. 41174421.
IBAN NL45 INGB 000343441.

Bestuur Stichting HEK

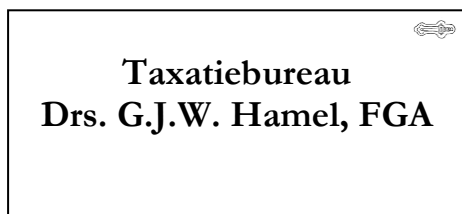
Han Goutier, voorzitter
Gemke Jager, secretaris
Henk van Zandwijk, penningmeester
Rene Kappers, lid

info@nederlandje.nl
info@gemkejager.nl
henkvanzandwijk1949@gmail.com
rene.kappers@live.nl

Dank aan onze sponsors van 2026
'Zilverstad: dat onderscheidt ons van de rest'

Panorama van de Zilverstad *

*Panorama van de Zilverstad, adressen v.l.n.r. Havenstraat 49, 47a, Haven 69, Haven 64, 66, 68, 70, 54, 66, 13, Bij de Watertoren, Haven 7, 61, Nes 22, Scheepmakershaven 30. Werkplaats/huis van: Zilverfabriek A. Mesker & Zn, Zilverfabriek P. van Oostrom & Zn, Pieter van Sonsbeek, Artis Causa (Huub Rogier, Gabri Schumacher)/Jan Ariensz, Willem Littel Wmz, Gillis Grevink, Jacob Kooiman AGz/Andries Graves Kooiman, Adrianus Kuijlenburg Jz, Rikkoert Edelambachtshuys, Paul de Vries/Wouter van Balen/Titiaan de Geer, Juwelier Rikkoert, Jacob G.J. Niekerk, F. Edeling, H.C. Daudt. Foto's en Collage RKA.